

Praha 1. 2. 2007

2

Psychiatrická péče v letech 2001 až 2005

Psychiatric care in the years from 2001 to 2005

Souhrn

V posledních pěti letech pokračoval i nadále trend nárůstu počtu ošetření - vyšetření i počtu ošetřených pacientů. Celkový počet ošetření vzrostl v uvedeném období o 25 % u dospělých pacientů a o 7 % u dětí. Lékaři ošetřili v roce 2005 o 20 % pacientů více než v roce 2001. Aktuální informace o vývoji psychiatrické péče v letech 2001 až 2005 přináší údaje o struktuře prvních ošetření v ambulantních psychiatrických zařízeních; mírách prevalence nejčastějších skupin psychiatrických diagnóz a jejich regionální diferenciaci a počtech vyšetření na HIV, HAV, HBsAg a HCV provedených na ambulantních odděleních a pracovištích psychiatrie a sexuologie.

Summary

In last five years the trend of increasing number of examinations and number of treated patients continued. Total number of examinations increased in the mentioned period by 25 % in adults and by 7 % in children. Psychiatrists (doctors) treated 20 % more patients in the year 2005 than in the year 2001. Topical information about psychiatric care in the period from 2001 to 2005 contains also data about: structure of first psychiatric examinations in out-patient care; prevalence of the most numerous psychiatric groups of diagnoses and their regional distribution and about number of examinations for HIV, HAV, HBsAg and HCV realised in psychiatric departments and establishments of out-patient care.

Psychiatrická péče v České republice si postupně získává stále větší pozornost. Díky podpoře politiky ve prospěch prevence duševních chorob a podpory duševního zdraví dochází k jejímu postupnému rozvoji. Také na úrovni Evropské unie, ať už Evropské komise tak i dalších struktur, či evropské kanceláře WHO má strategie podpory péče o duševně nemocné vysokou prioritu. Představitelé různých zemí se opakovaně setkávají, aby vymysleli způsob, jak tuto politiku implementovat. Politika zahrnuje např. i program destigmatizace psychiatrie. Ten je dnes sice již skoro klišé, ale chceme-li zlepšit vůbec postavení duševně nemocných ve společnosti a stav morbidity a mortality pro duševní poruchy, pak je nutné oprostít tento obor od negativního nánosu, který brání těm, kteří psychiatrickou péči potřebují, aby beze studu deklarovali svou potřebu, a aby péči skutečně získali.

Údaje o psychických poruchách léčených ambulantně v psychiatrických ordinacích jsou jedním z podkladů nezbytných pro vytváření cíleně zaměřených programů a koncepcí. Tyto informace jsou dostupné díky pravidelnému ročnímu sběru dat v rámci programu statistických zjišťování NZIS, konkrétně z pravidelného ročního výkazu o činnosti zdravotnických zařízení pro obor psychiatrie. Tento výkaz vyplňují každoročně všechna ambulantní pracoviště psychiatrie, sexuologie, včetně zařízení krizové intervence bez

ohledu na to, zda jde o státní či nestátní zdravotnické zařízení - všech rezortů. Návratnost výkazu je dlouhodobě vysoká, v období od roku 2001 do 2005 trvale přes 98 %.

V posledních pěti letech došlo k nárůstu počtu ošetření - vyšetření o zhruba čtvrtinu (přesně 25,1 %), přičemž vyšší přírůstek byl zaznamenán u žen, než u mužů. U dětí bylo za stejné období zaznamenáno zvýšení počtu ošetření o 7 %. Největší meziroční nárůst byl zjištěn mezi lety 2003 a 2004. Počet ošetřených pacientů (tedy počet prvních ošetření) stoupl ve sledovaném období o 20 % a také zde byl nejvyšší vzrůst zaznamenan mezi roky 2003 a 2004. Počet ošetřených dětských pacientů kolísal. Psychiatrickou péči vyhledávaly častěji ženy, jejichž podíl činil kolem 60 % ošetřených pacientů.

Počet ošetření - vyšetření v oboru psychiatrie v letech 2001 - 2005

Rok	Počet ošetření - vyšetření				Kumulativně - index r. 2001 = 100			
	muži	ženy	celkem	z toho děti	muži	ženy	celkem	z toho děti
2001	871 122	1 278 249	2 149 371	88 762	100,00	100,00	100,00	100,00
2002	945 500	1 381 352	2 326 852	88 977	108,54	108,07	108,26	100,24
2003	980 244	1 469 862	2 450 106	90 192	112,53	114,99	113,99	101,61
2004	1 058 413	1 589 439	2 647 852	93 950	121,50	124,35	123,19	105,84
2005	1 061 330	1 628 059	2 689 389	95 098	121,83	127,37	125,12	107,14

Počet prvních ošetření v oboru psychiatrie v letech 2001 - 2005

Rok	Počet prvních ošetření				Kumulativně - index r. 2001 = 100			
	muži	ženy	celkem	z toho děti	muži	ženy	celkem	z toho děti
2001	159 263	216 165	375 428	23 355	100,00	100,00	100,00	100,00
2002	168 909	234 174	403 083	22 579	106,06	108,33	107,37	96,68
2003	171 410	247 765	419 175	23 742	107,63	114,62	111,65	101,66
2004	181 947	267 733	449 680	23 816	114,24	123,86	119,78	101,97
2005	183 120	267 046	450 166	22 561	114,98	123,54	119,91	96,60

Nárůst počtu ošetření mohl být ovlivněn také rozšířením a vyšší dostupností lékařské péče, což ve svém důsledku mohlo vést ke zvýšení zachytu. Zatímco v roce 2001 poskytovalo ambulantní psychiatrickou péči 596,88 lékařů a 391,33 SZP (přepočtené počty), o pět let později to bylo 700,48 lékařů a 393,31 ZPBD, což znamená o 17 % lékařských míst více. Počet SZP (od roku 2005 označovaných jako ZPBD) v uvedeném období kolísal, celkově se však udržoval na zhruba stejné úrovni. Otázkou zůstává, zda institucionální kontext a rozšíření sítě služeb psychiatrické péče bylo reakcí na vzrůstající potřeby populace v souvislosti s vyšším výskytem psychických poruch, či naopak, lepší dostupnost péče nevedla ve svém důsledku k zvýšení počtu vyšetření a častějšímu diagnostikování onemocnění.

Psychiatrická ošetření - vyšetření a první vyšetření v roce 2005

V roce 2005 bylo provedeno celkem 2 689 389 ambulantních psychiatrických ošetření – vyšetření; což představuje oproti předchozímu roku jen mírný nárůst o 1,5 %. V relaci na 10 000 obyvatel to bylo 2 627,9 vyšetření. Z hlediska regionálního rozložení míry počtu ošetření byl regionem s nejvyšším počtem vyšetření na 10 000 obyvatel kraj Hlavní město Praha, který také jako jediný překročil hladinu 5 tisíc vyšetření (5 606,1 vyšetření). Dále kraj Olomoucký, Jihomoravský a Plzeňský. Polemika nad tím, zda zjištěné údaje skutečně kopírují reálnou situaci rozšíření psychiatrických onemocnění v populaci, nebo jsou ovlivněny spektrem nabízených služeb a jejich dostupností, či rozsahem, zaměřením a účinností prevence je jistě na místě také z hlediska regionálních rozdílů. Je však nutné připomenout, že data jsou sbírána podle sídla zařízení, nikoli podle bydliště pacienta a tudíž v regionálním měřítku vypovídají spíše o pokrytí zdravotní péče než o samotné morbiditě. Nejvíce lékařů bylo evidováno v Praze a Jihomoravském kraji (188,38 resp. 84,50 lékařů, přepočtené počty). V těchto regionech, včetně Olomouckého kraje, byl zjištěn také nevyšší počet lékařských míst na 10 000 obyvatel. Nejvíce ošetření na jednoho lékaře bylo zaznamenáno v krajích Moravskoslezském, Pardubickém a Libereckém, tedy v regionech s poměrně nízkou mírou ošetření.

Z porovnání počtu vyšetření podle pohlaví vyplývá, že psychiatrickou péči vyhledávaly i v tomto roce častěji ženy než muži (3 105,4 vyšetření na 10 000 žen; 2 126,3 ošetření na 10 000 mužů), u obou pohlaví došlo k nárůstu úrovně ošetření v porovnání s loňským rokem. Na ambulantních odděleních psychiatrie bylo v roce 2005 ošetřeno celkem 450 166 osob.

Vývoj počtu prvních ošetření u nejčtenějších skupin psychiatrických diagnóz

Struktura prvních ošetření se v posledních pěti letech nijak výrazně nezměnila. Největší podíl stabilně měla ošetření na neurotické poruchy (kolem 37 %). Druhé nejčtenější bylo ošetření na afektivní poruchy (v průměru asi 18 %). Následovala s velmi malým rozdílem vyšetření na organické duševní poruchy a schizofrenie (průměrně 10 % resp. 9 % ošetření).

Nejčtenější duševní poruchy z hlediska počtu prvních vyšetření, dosahovaly také nejvyšší míry prevalence a incidence na 10 000 obyvatel. Na základě tohoto zjištění však nemůžeme tvrdit, že se jedná o onemocnění nejrozšířenější a nejčastější. Spíše se jedná o choroby nejzávažnější, které vyžadují dlouhodobou léčbu a pravidelné návštěvy lékaře.

Nejvyšší míra prevalence byla zjištěna u neurotických poruch, k nimž patří např. fobie, reakce na těžký stres, poruchy příjmu potravy a spánku. Úroveň prevalence neurotických poruch od roku 2001 postupně narůstala. Zatímco v roce 2001 byla míra prevalence pro Českou republiku 134,3 ošetření v roce 2005 to bylo již 173,6 vyšetření na 10 000 obyvatel. K největšímu nárůstu, který ovšem nebyl v důsledku kolísání kontinuální, došlo v krajích Hlavní město Praha a Královéhradeckém (v roce 2005 byla úroveň prevalence 307,8 a 196,7 ošetření na 10 000 obyvatel).

Mezi afektivní poruchy náleží poruchy nálad, deprese, úzkost, tedy opět zdravotní problémy úzce související s rostoucím životním a pracovním tempem, nároky a tlakem společnosti. Tato onemocnění byla z hlediska četnosti prvních vyšetření druhou nejčastější skupinou. V porovnání roku 2001 a 2005 došlo k nárůstu míry prevalence o 32,9 %. Tato skutečnost byla zaznamenána u všech krajů, ale jen v případě krajů Hlavní město Praha, Karlovarský, Ústecký a Zlínský probíhalo zvyšování po celé období, u ostatních regionů docházelo ke kolísání. Nejvyšší nárůst byl zaznamenán v kraji Vysočina a Hl. m. Praha.

Organické duševní poruchy patří k závažnějším obtížím způsobeným onemocněním mozku ať už primárním, či sekundárním. Do této skupiny spadají demence, delirium, duševní poruchy a poruchy chování způsobené poškozením mozku, jeho dysfunkcí a somatickou nemocí. Také míra prevalence na organické duševní poruchy od roku 2001 do roku 2005 přes drobné výkyvy postupně stoupala; nejvíce v kraji Hl. město Praha a Karlovarském. Zjištěná míra prevalence v ČR v roce 2005 činila 49,6 vyšetření na 10 000 obyvatel, tato úroveň byla překročena v krajích Hl. m. Praha, Moravskoslezském, Olomouckém, Pardubickém a Jihomoravském.

Jednou z nejzávažnějších psychických chorob, která je dle počtu vyšetření i podle míry prevalence čtvrtým nejčetnějším psychickým onemocněním je schizofrenie. Podle počtu vyšetření trpí tímto onemocněním asi 0,4 % populace. Ačkoliv míra prevalence nedosahovala takové úrovně jako u předchozích skupin, došlo i zde v posledních pěti letech k nárůstu, o 4,5 vyšetření na 10 000 obyvatel. U údajů týkajících se schizofrenie byla zjištěna dvě specifika. Nejvyšší vzrůst úrovně prevalence byl zaznamenán v krajích Vysočina a Jihomoravském, tedy nikoli v regionu Hl. m. Praha, a dále ve Středočeském kraji došlo ve sledovaném období, jako v jediném z regionů, k poklesu míry prevalence. V roce 2005 byla míra prevalence schizofrenie v ČR 40,2 ošetření na 10 000 obyvatel.

Na ambulantních odděleních a pracovištích sexuologie je kromě běžných vyšetření prováděn také screening osob na HIV (RNA virus lidské imunodeficiency, způsobuje onemocnění AIDS). V roce 2005 v nich bylo provedeno 3 154 vyšetření na HIV, sedm testovaných osob bylo pozitivních. Ačkoliv od roku 2001 vrostl počet ročně provedených testů o 67 %, je z hlediska počtu testů i pozitivních vyšetření zřejmé, že řada pacientů dává přednost testování na krajských a okresních hygienických stanicích.

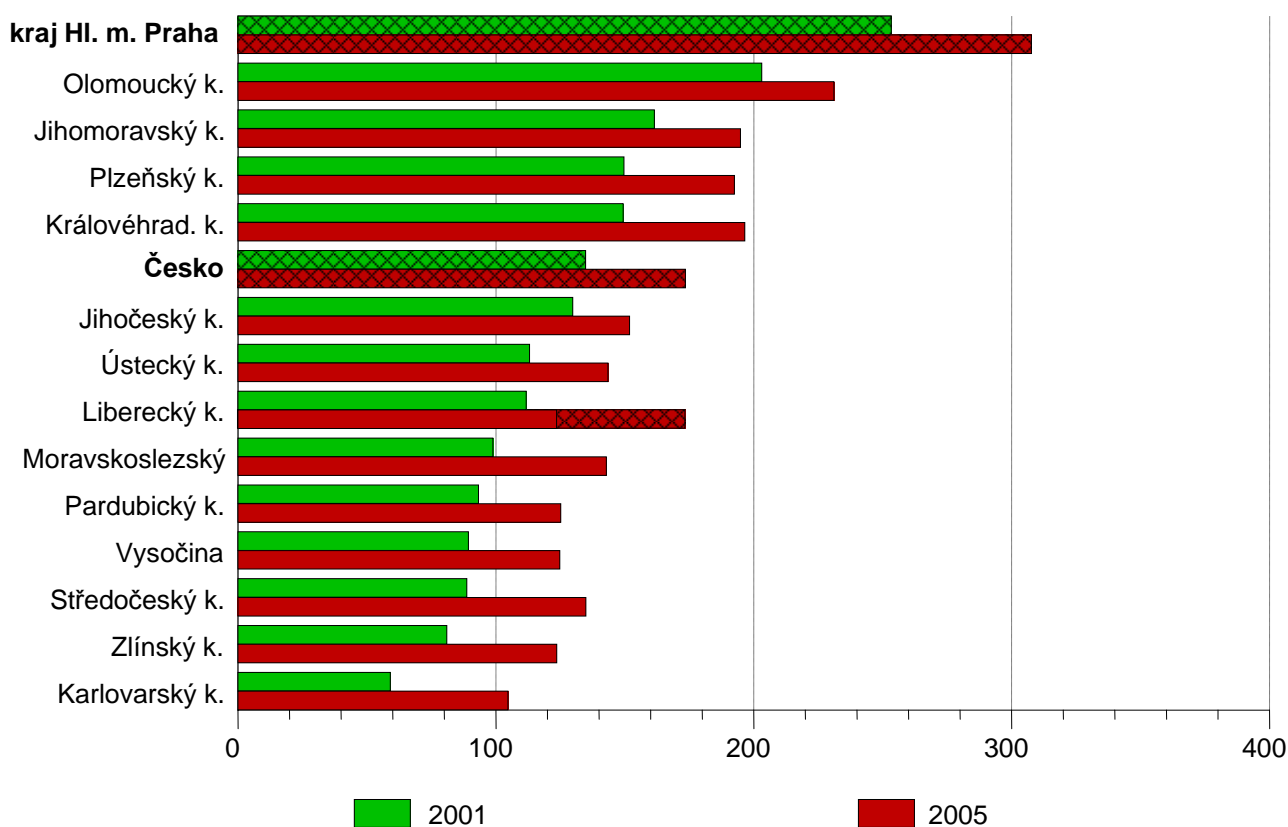
V ambulantních zařízeních sexuologie bylo v roce 2005 zachyceno 6,3 % z celkového počtu nových případů HIV infekce diagnostikovaných Národní referenční laboratoří (90 nových případů u českých občanů a rezidentů, 21 případů HIV infekce u cizinců).

Dále bylo v roce 2005 ambulantními zařízeními psychiatrie a sexuologie provedeno 1 650 vyšetření na HAV (hepatitis A virus způsobující virový zánět jater typu A), 2 903 HBsAg (australský antigen, jehož přítomnost svědčí o onemocnění, eventuálně o nosičství virového zánětu jater typu B) a 2 270 testů na HCV (hepatitis C virus způsobující virový zánět jater typu C). Přítomnost viru byla potvrzena u 108 případů HAV, 237 testů na HBsAg a 537 na virus HCV. Největší nárůst počtu testovaných (třikrát více testů než v roce 2001), ale bohužel i pozitivních testů (2,2krát více) byl zjištěn u screeningu na virus HCV, způsobující virovou hepatitidu typu C, která je někdy nazývána „žloutenkou narkomanů“ a je vzhledem k neexistenci vakcinace považována za jedno z nejnebezpečnějších onemocnění.

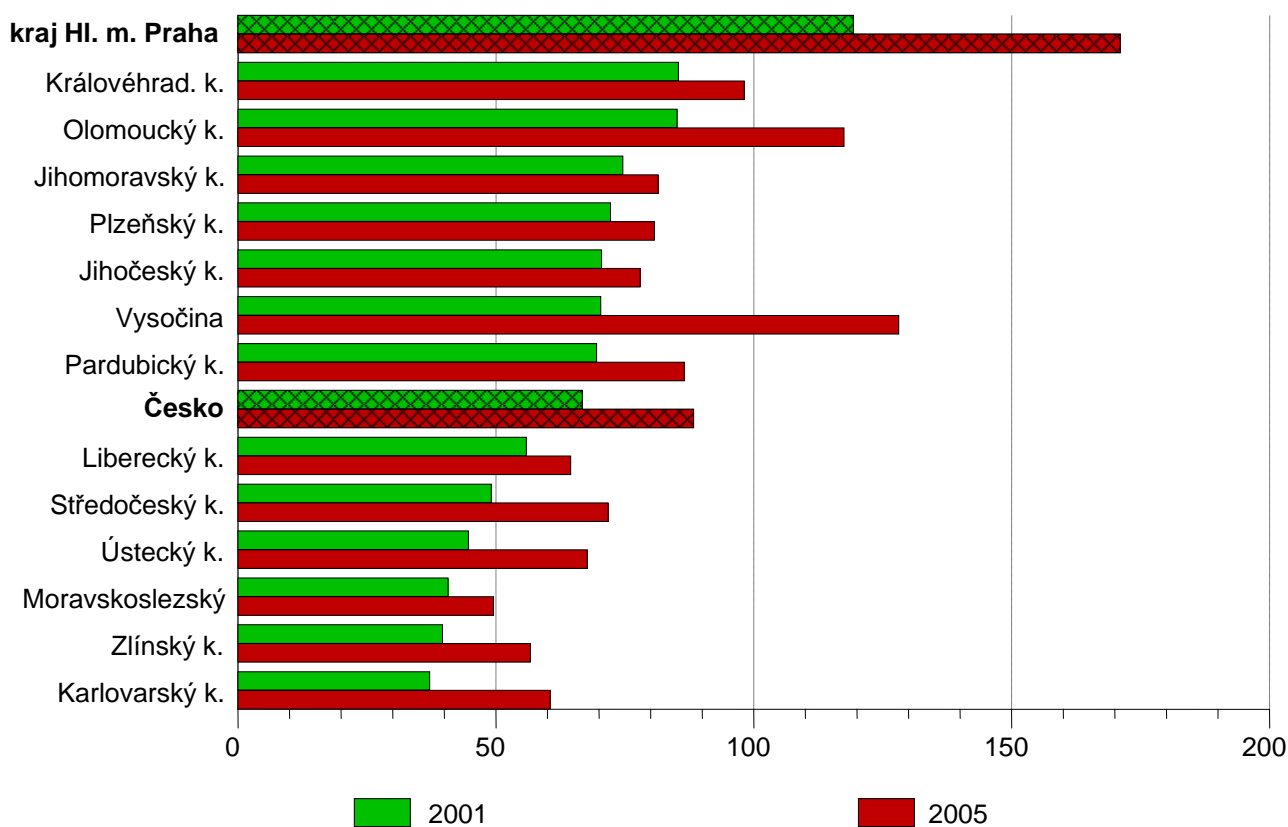
V posledních pěti letech i nadále stoupal počet provedených ošetření - vyšetření i počet ošetřených pacientů. Největší nárůst míry prevalence a incidence byl zaznamenán u skupin diagnóz neurotické a afektivní poruchy, kam patří řada onemocnění vyvolaná stresem a zvyšujícími se nároky a tlakem společnosti. Je tedy otázkou zda je uvedený vývoj ovlivněn postupnou destigmatizací duševně nemocných pacientů, kteří se již v případě potřeby nebojí vyhledat odbornou pomoc, větší informovaností veřejnosti a zájmem o své zdraví, zlepšením diagnostických metod, nebo skutečným rozšířením psychických obtíží v populaci v souvislosti s měnícím se životním stylem a narůstajícími požadavky na jedince.

Vypracovala: Mgr. Jana Brožová

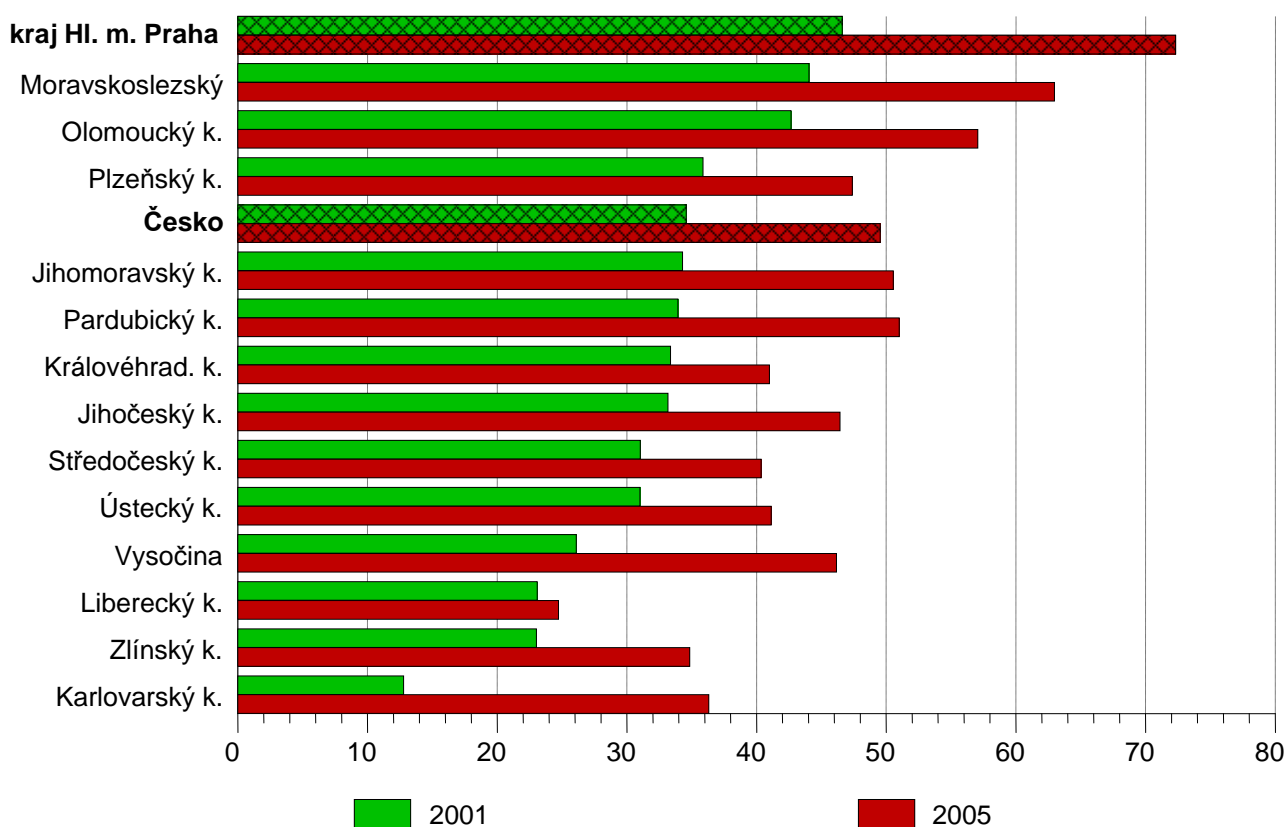
Neurotické poruchy na 10 tisíc obyvatel

Afektivní poruchy na 10 tisíc obyvatel

Organické duševní poruchy na 10 tisíc obyvatel

Schizofrenie na 10 tisíc obyvatel

